

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ У КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ

Анотація. Розглянуто сутність та особливості аналізу операцій комерційного банку з іноземною валютою.

Аннотация. Рассмотрены сущность и особенности анализа операций коммерческого банка с иностранной валютой.

Annotation. Essence and features of analysis of commercial bank operations considered with foreign currency have been considered.

Ключові слова: іноземна валюта, валютна позиція, операції спот, форвардні операції, валютний ризик, комерційний банк, Національний банк України.

На сьогоднішній день операції з іноземною валютою є відносно новою сферою діяльності комерційних банків. Відносно того, що зростають обсяги експортно-імпортних операцій, на українському ринку з'являються підприємства з іноземними інвестиціями та іноземні суб'єкти господарської діяльності, що реалізують товари та послуги за іноземну валюту. Це призвело до того, що в Україні поряд з національною валютою в обігу перебувають валюти іноземні. Саме тому аналіз валютних операцій комерційних банків є актуальною темою для розгляду і потребує подальшого вдосконалення.

Дослідженню окремих питань діяльності банків на валютному ринку присвячені праці таких вчених, як Герасимович А. М., Кіндрацька Л. М., Максименко А. В.

Мета дослідження – вивчення сутності валютних операцій та визначення підходів щодо аналізу валютних операцій комерційного банку.

Завдання дослідження – дослідження сутності, особливостей та специфіки операцій банку з іноземною валютою і визначення особливостей проведення аналізу операцій з іноземною валютою комерційного банку.

Об'єкт дослідження – процес аналізу валютних операцій комерційного банку.

Предметом дослідження є методи і показники аналізу валютних операцій у комерційному банку.

Банки мають право здійснювати облік іноземної валюти лише у випадку отримання ліцензії. Вона надається банківським установам на підставі Положення про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій, затвердженого Постановою № 275 Правління НБУ від 17 липня 2001 р., де обумовлені, зокрема, вимоги до банків для отримання права на здійснення операцій за певними пунктами ліцензії [1].

Операція розглядається як валютна за умови, якщо в розрахунках застосовується валюта, відмінна від національної.

Стосовно валютних операцій банків слід розглянути [2]:

операції з розрахунком клієнта. Вони становлять операції з необхідністю оплатити рахунки клієнта у валюті, яка зазначається в угоді. До цієї групи слід віднести також кредитні та депозитні операції в іноземній валюті;

операції, що виконуються за ініціативою банку, вони ще інколи називаються власними валютними операціями.

Мова йде про придбання цінних паперів, матеріальних цінностей за іноземну валюту.

Операції в іноземній валюті, розрахунки за якими проводяться в короткий термін, що не перевищує двох робочих днів, називають операціями спот [2].

Операції в іноземній валюті, розрахунки за якими здійснюються після двох робочих днів від дати укладання відповідного контракту до дати, зазначеної в контракті, називають форвардними операціями.

Облік валютних операцій базується на мультивалютності діючого Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України. Вона полягає в тому, що операції в різних валютах (як в іноземних, так і в національній) обліковуються за одними і тими ж балансовими рахунками. Важливий вплив на методичку обліку операцій комерційного банку в іноземній валюті має стан валютної позиції банку.

Валютна позиція банку – це співвідношення між його активами та зобов'язаннями, з урахуванням позабалансових вимог і зобов'язань, у певній валюті [1].

Можна стверджувати, що валютна позиція визначається за кожною валютою окремо. Валютна позиція може бути закритою та відкритою. Остання, у свою чергу, буває короткою та довгою. Відкрита валютна позиція є короткою, якщо обсяг зобов'язань за проданою валютою перевищує обсяг вимог, і довгою, якщо обсяг вимог за купленою валютою не перевищує обсяг зобов'язань.

За наявності у банку відкритої валютної позиції можна стверджувати, що він знаходиться у зоні ризику. Така ситуація може призвести як до отримання додаткових доходів, так і до понесення додаткових втрат у разі зміни обмінного курсу валюти. Для відображення в обліку операцій, що впливають на валютну позицію банку, використовуються технічні рахунки: 3800 "Позиція банку щодо іноземної валюти та банківських металів" та 3801 "Еквівалент позиції банку щодо іноземної валюти та банківських металів" [1].

Що стосується проведення аналізу операцій банку з іноземною валютою, то можна сказати, що він проводиться

Якість проведення аналізу валютних операцій у комерційних банках значною мірою залежить від повноти та достовірності інформаційної бази, сформованої системи бухгалтерського обліку.

Джерелами інформації для проведення аналізу є: баланс 1 Д-КБ, Примітка 29 "Валютний ризик", Форма № 540 "Звіт про відкриті валютні позиції банку", дані за групами рахунків 380 та 381.

Коефіцієнтний аналіз передбачає розрахунок таких показників, як:

коефіцієнт дохідності валютних операцій, який розраховується відношенням доходів від валютних операцій до середніх валютних активів;

валютний дохід на 1 грн активів, який розраховується співвідношенням доходів від валютних операцій до середніх активів;

питома вага доходів від валютних операцій у загальних доходах;

продуктивність праці одного робітника валютного відділу. Вона розраховується як відношення доходів від валютних операцій до чисельності працівників валютного відділу;

рентабельність валютних операцій, яка розраховується відношенням доходів від валютних операцій до витрат на здійснення валютних операцій [3].

Переваги та недоліки коефіцієнтного аналізу валютних операцій наведені в таблиці.

Таблиця

Переваги та недоліки коефіцієнтного аналізу валютних операцій

Показник	Переваги	Недоліки	Можливості застосування
Коефіцієнт дохідності валютних операцій	Інформація про отримані доходи банку від здійснення валютних операцій	Дохідність банку може змінюватися залежно від зміни чисельності клієнтів	Застосовується для покращення діяльності банку
Валютний дохід на 1 грн активів	Дає можливість оцінити, скільки доходу можна отримати від 1 грн активів банку	–	Застосовується для аналізу отримання банком валютного доходу
Питома вага доходів від валютних операцій у загальних доходах	Дає можливість одразу зрозуміти, яку частину в загальних доходах займає дохід від валютних операцій	Недостатньо стійкий курс іноземної валюти щодо національної	Допустиме застосування в банківській діяльності
Продуктивність праці одного робітника	Дає можливість отримати дані, наскільки якісно працюють робітники валютного відділу	Кількість робітників у відділі може зменшуватися, за рахунок чого продуктивність праці буде падати	Застосовується для покращення роботи валютного відділу
Рентабельність валютних операцій	Можливість отримати інформацію, наскільки ефективні валютні операції та чи отримує банк дохід від їх здійснення	–	Застосування для зниження ризику від валютних операцій

Таким чином, науковим результатом даного дослідження є узагальнення сутності валютних операцій, уточнення переваг, недоліків та можливості подальшого застосування показників аналізу валютних операцій.

Перспективою подальших досліджень є розробка методики комплексного аналізу валютних операцій комерційних банків.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Положення про порядок видачі банками банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/>
 2. Герасимович А. М. Облік і аудит у банках : підручник / А. М. Герасимович, Л. М. Кіндрацька. – К : КНЕУ, 2004. – 536 с.
 3. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності : підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Паросій-Варгуненко. – 2-ге вид. без змін. – К. : КНЕУ, 2006. – 600 с.
 4. Мішина С. В. Аналіз у бюджетних та кредитних установах : конспект лекцій для студентів спеціальності "Облік і аудит" усіх форм навчання / С. В. Мішина, О. Ю. Мішин. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2007. – 1444 с.
 5. Максименко А. В. Методологія обліку валютних операцій у комерційних банках / Максименко А. В. // Проблеми формування ринкової економіки, 2000. – № 8. – С. 36–38.